

Н. О. ЧЕРНИШОВА (викладач)

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА НА УКРАЇНСЬКИЙ ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ У КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті здійснюється огляд основних факторів впливу євроінтеграційної політики на формування української моделі виховного ідеалу. В момент важливого етапу – підписання угоди про асоційоване членство у ЄС – уряд мусить розробити стимули для забезпечення підтримки та визначення напрямків розвитку сфери вищої освіти. У дослідженні акцентується увага на конкретних чинниках, які здатні значно вплинути на модель українського виховного ідеалу, що має вигляд універсальної гнучкої системи, здатної впорядковувати алгоритм навчання й виховання студентської молоді, удосконалювати управління усім комплексом вищої школи.

Ключові слова: європейська політика сусідства, євроінтеграція, модель виховного ідеалу, національна ідентичність, вища школа.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Останні хвили розширення Європейського союзу, починаючи від 2004 року, призвели до історичних змін, географічних та економічних умов для України та ЄС. Протягом дев'яти років між нашою державою та європейськими інституціями стали тіснішими відносини, поглибилось економічне й політичне співробітництво. ЄС та Україна сповнені рішучості зміцнити свої зв'язки та сприяти утвердженню стабільності, безпеки, добробуту. Такий підхід заснований на спільних європейських цінностях. Цей факт не міг не вплинути на метаморфози у вищій освіті в Україні та сприяв посиленню нашого стратегічного партнерства. Ще більшої актуальності набуває ця тема під час вирішення важливого питання – асоціативного членства нашої держави у євроінтеграційному просторі.

Однією з найважливіших вимог ЄС стосовно системи вищої освіти в Україні є реформування та вдосконалення останньої. За вищезгаданий період, хоч і досить повільно, ми рухались у напрямі до наближення до стандартів і практики ЄС. Це дозволило Україні приєднатися до Болонського процесу, залучити представників громадських кіл та соціальних партнерів до участі у реформі системи вищої та професійної освіти; вирішити питання, пов'язані з процедурами акредитації та ліцензування, використовувати програму Tempus для вивчення можливостей сприяння розвитку людських ресурсів, зокрема щодо сприяння реформі та розвитку системи безперервного навчання в Україні, а водночас й осмислення європейської концепції довічного навчання протягом всього життя; підтримувати політичний діалог України та ЄС у сфері освіти та навчання; збільшити можливості обміну для українців шляхом участі у програмі Еразмус Мундус тощо. Таким чином, модель українського виховного ідеалу зазнає змін, стає біль гнучкою та придатною до адаптації у світлі євроінтеграції, хоч і не втрачає при цьому певної автентичності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідженню проблеми впливу європейської інтеграції на український освітній простір приділяється значна увага в роботах вітчизняних авторів О. Невмержицької, А. Півненко, Т. Талько, О. Химинець. Науковці звертаються до питань трансформації національної ідентичності у загальноєвропейську, розглядають зміни у контексті Болонської системи.

Інституційну складову євроінтеграції аналізують у своїх дослідженнях О. Заславська, Ю. Турченко. Роль європейських цінностей в українському суспільстві та їх відбиття на виховному ідеалі вивчають В. Шовкошитний, А. Лебедева, Б. Год, Б. Война та інші.

Науковий доробок дослідників свідчить про комплексний підхід до вивчення українського виховного ідеалу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, недостатньо розкриті питання впливу євроінтеграційної політики на суто національну модель виховного ідеалу, не повністю вивчені процеси формування та зміни колективної та індивідуальної ідентичності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення останніх євроінтеграційних тенденцій у вітчизняній вищій освіті та розгляд основних чинників впливу політики європейського сусідства на модель українського виховного ідеалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо пригадати вислів стосовно перспектив України в ЄС Мігеля Анхеля Наварро шість років тому, то наша держава, на його думку, не була «країною без перспективи членства, однак це не та держава, якій сьогодні можна надати цю перспективу» [1, с.9]. Наразі наша європейська інтеграція вже не є навіть гіпотетичною, чимало зроблено для того, щоб адаптувати під європейські стандарти освітню систему України. Інша річ – реалізація цього плану в контексті українських реалій. ЄС зорієнтований на взаємообмін досвідом з освітніми системами інших континентів, отже, український простір – не виключення. Важливе питання – вміння продемонструвати свою готовність підпорядкувати стійку динамічну рівновагу, тобто динамічно відносну усталеність свого складу та властивостей. У зв'язку з цим можна навести коментар экс-президента Польщі Олександра Квасьневського під час його візиту в Україну. Він зазначив, що наша держава може похвалитися молодістю, добре освіченою елітою, тому він переконаний, що з точки зору ринка Україна потрібна Європі, і, до речі, ніхто не може мати сумніву щодо європейських коренів нашої держави, тим більше, що вона зіграла важливу роль в історії Європи [4, с.226].

Співвідношення культурного і політичного компонентів у структурі національної ідентичності, а також перехід від переважно культурної до політичної ідентичності в різних країнах мають свою специфіку [2, с.249]. Труднощі європейського тренду щодо загальноєвропейської культурної ідентичності, що формується на основі політичних ідей, норм і стандартів демократичної громадянської культури, пояснюються різноманіттям культурних ідентичностей країн, що входять до європейської спільноти, відмінностями у співвідношенні культурних і політичних компонентів у структурі національної ідентичності цих товариств.

Підйом рухів, які стверджують свою відмінність від домінуючих цінностей і норм й вимагають визнання і поваги до свого права на відмінність, означає нове твердження культури і культурних спільнот, причому в тій формі, яка протистоїть післявоєнним тенденціям, що переважали в Західній Європі [6, с.11]. Більше того, хоча ці нові культурні спільноти і є соціальними конструктами (нерідко вони навіть презентують себе в якості таких), їх точкою відліку служить передусім етнічність, а не «постматеріалістичні» цінності свободи слова, навколишнього середовища і високого рівня життя – ті цінності, які так жваво обговорюються українським суспільством напередодні підписання угоди про асоційоване членство в ЄС.

Мультикультуралізм висунув на передній план культуру як ідентичність. Концепт ідентичності був розроблений після Другої світової війни Еріком Х. Еріксоном в теорії особистісного розвитку, і до недавнього часу застосовувався переважно в психології індивідуальності. Він рідко використовувався в чистому вигляді в класичних концепціях націоналізму, хоча його релевантність в цьому контексті очевидна. У 1990-х роках піднялася хвиля інтересу до проблем ідентичності, але можна сказати, що сам концепт при цьому постраждав, оскільки розглядався з точки зору ідентичності як даності.

Отже, узагальнюючи цю думку, можна виділити основні фактори, що впливають на формування українського виховного ідеалу:

- соціальні групи освітян різних країн Європи;
- соціальні групи студентів країн Європи;
- системи соціальних цінностей національних вищих навчальних закладів Європи;
- системи соціальних комунікацій у галузі освіти країн Європи;
- системи соціальної взаємодії між вищою освітою й зовнішнім середовищем кожної європейської країни;
- сукупність загальноєвропейських соціальних статусів і ролей вищої освіти окремо викладачів, студентів європейського зразка.

Європа продовжує залишатися бажаним орієнтиром для студентів, які навчаються за межами своєї країни. За останніми даними статистичної служби Євросоюзу, у вищих закладах країн ЄС навчається 41 відсоток іноземних студентів [3, с.111]. За кордоном вважають, що необхідні подальші реформи для модернізації освіти, щоб воно стало ще привабливішим для студентів і викладачів. Основні проблеми європейської освіти Єврокомісія бачить в наступному. Перш за все, це старіння викладацького складу. Вік більше 40% вчителів загальноосвітніх шкіл Австрії, Чехії, Естонії, Нідерландів, Швеції перевищує 50 років. А в Німеччині та Італії їх понад 50%.

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Напередодні Бергенської конференції ще у квітні 2005 р. у Глазго була прийнята декларація «Сильні університети для сильної Європи», в якій визначено основи політичного діалогу між університетами та органами державної влади. Університети віднесені до одного з найвищих пріоритетів європейської політики. У декларації йдеться: «Європі потрібні сильні університети, що

діють за принципами широкої участі та «довічної освіти», а також сприяють підтримці відмінної якості викладання, навчання, дослідницької та інноваційної діяльності». Сильні університети повинні володіти потужними науковими та соціальними ресурсами, вони поділяють прихильність справі забезпечення соціальної складової економічного зростання. Автономія університетів і різноманітність їх завдань є необхідними умовами для забезпечення ефективної діяльності. Виходячи з цього, напередодні важливого етапу – підписання угоди про асоційоване членство у ЄС восени 2013 року – уряд мусить підтвердити свою довіру університетам, а також розробити стимули для забезпечення підтримки та визначення напрямків розвитку сфери вищої освіти. Всі ці чинники значно вплинуть на модель українського виховного ідеалу, що має вигляд універсальної гнучкої системи, здатної впорядковувати алгоритм навчання й виховання студентської молоді, удосконалювати управління усім комплексом вищої школи.

Список використаної літератури

1. Война Беата. Испания и постсоветское пространство. Политические и экономические отношения, а также их последствия для политики ЕС в отношении восточных соседей / Война Беата // Европа: журнал польского института международных дел. – 2007. – Т. 7, №1 (22). – С. 7-32.
2. Год Б. Європейське відродження у пошуках виховного ідеалу / Б. Год // 36. Наук. Пр. – 2003. – Вип. 5 (32). – С. 249-251.
3. Євтух М. Б. Виховний ідеал як головна гуманістична цінність / М. Б. Євтух // Цінності освіти і виховання. – К., 1997. – С. 109-113.
4. Лукин В.Н. Гражданское общество в глобальном мире: политический анализ проблем и стратегий развития / В.Н. Лукин. - СПб.: Наука, 2005. – С. 228-280.
5. Півненко А. Еліта як виховний ідеал: про подальше осмислення значення еліти як виховного ідеалу в сучасному українському суспільстві й освіті / А. Півненко // Директор школи. Україна. – 2007. – №12. – С. 21-27.
6. Півненко А. Еліта як виховний ідеал: Що є виховний ідеал у наші часи? Як виховувати політичну, управлінську, професійну, наукову, культурну, мистецьку еліту? / А. Півненко // Директор школи. Україна. – 2007. – № 10. - С. 6-12.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2013

Н. О. Чернишова

Донбасская национальная академия строительства и архитектуры

Влияние европейской политики соседства на украинский воспитательный идеал в контексте высшей школы

В статье представлен обзор основных факторов влияния евроинтеграционной политики на формирование украинской модели воспитательного идеала. В момент важного этапа – подписания соглашения об ассоциированном членстве в ЕС – правительство должно разработать стимулы для обеспечения поддержки и определения направлений развития сферы высшего образования. Автор исследования акцентирует внимание на конкретных факторах, которые способны значительно повлиять на формирование модели украинского воспитательного идеала, которая имеет вид универсальной гибкой системы, способной упорядочивать алгоритм обучения и воспитания студенческой молодежи, совершенствовать управление всем комплексом высшей школы.

Ключевые слова: европейская политика соседства, евроинтеграция, модель воспитательного идеала, национальная идентичность, высшая школа.

N. Chernyshova

Donbas National Academy of Engineering and Architecture

The Influence of the European Neighbourhood Policy on the Ukrainian Educational Ideal in the Context of Higher Education

The article considers the major factors of the influence of eurointegration policy on the formation of the Ukrainian model of educational ideal. At the important stage of signing the agreement on the associated membership in EU the government should provide stimuli for supporting higher education and defining the directions of its development. The author focuses on particular factors which can affect considerably the formation of the model of the Ukrainian educational ideal, which is a universal flexible system, capable of ordering training and education algorithm and improving the management of the entire higher school complex.

Key words: European neighbourhood policy, eurointegration, model of educational ideal, national identity, higher school.